

УДК 82

DOI 10.58649/1694-5344-2025-3-189-194

ИСАЕВА С. Н.

Ж. Баласагын атындагы КУУ

ИСАЕВА С.Н.

КНУ имени Ж. Баласагына

ISAEVA S.N.

KNU J. Balasagyn

ORCID: 0000-0002-2638-1687

К.АРТЫКБАЕВДИН “ТЕҢИРГЕ АЧЫК КАТ” ПОЭМАСЫНДА ЭЛ ТАГДЫРЫНЫН КӨРКӨМ ЧАГЫЛДЫРЫЛЫШЫ

ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ОТРАЖЕНИЕ СУДЬБЫ НАРОДА В ПОЭМЕ
К. АРТЫКБАЕВА “ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО ТЕНГРИ”

ARTISTIC DEPICTION OF THE PEOPLE’S FATE IN K. ARTYKBAEV’S
POEM “OPEN LETTER TO TENGRI”

Кыскача мүнөздөмө: Качкынбай Артыкбаевдин “Теңирге ачык кат” поэмасы – Кыргызстандын эгемендүүлүк мезгилинде, айрыкча Акаевдин бийлиги учурунда коомдо жаралган социалдык теңсиздиктерге, эл турмушунун оор абалына жана адилетсиздикке каршы жазылган күчтүү публицистикалык жана көркөм чыгарма. Поэма төрт бөлүктөн турган “кат формасында” жазылып, түз Теңирге кайрылуу аркылуу элдин күйүтүн, нааразычылыгын жана үмүтүн чагылдырган. Артыкбаевдин бул чыгармасында элдин тагдыры, бийлик менен карапайым элдин ортосундагы ажырым, социалисттик коомдун артыкчылыктары жана капиталисттик реформалардын кесепеттери терең чагылдырылган. Поэма көркөм чеберчилиги жана коомдук мааниси менен айырмаланып, окурманды терең ойго салат жана макалада дал ушул маселелер анализге алынат.

Аннотация: Поэма Качкынай Артыкбаева «Открытое письмо Тенгри» – значительное художественно-публицистическое произведение, отражающее социальные реалии Кыргызстана конца XX – начала XXI века, в особенности периода правления президента Акаева. Написанная в форме четырех открытых писем к Тенгри, поэма выступает как обращение от лица народа, страдающего от социальной несправедливости, бедности и политического угнетения. Автор противопоставляет достижения социалистического прошлого проблемам капиталистических реформ, критикуя элиту и выражая поддержку простым людям. Поэма отличается высокой художественной силой, глубиной анализа общественных процессов и актуальностью поднятых тем.

Abstract: Kachkynbay Artykbayev’s poem “An Open Letter to Tengri” is a powerful socio-political and artistic work reflecting the hardships and inequalities faced by the Kyrgyz people during the late 20th and early 21st centuries, especially under President Akaev’s rule. Written in the form of four letters addressed to Tengri, the poem voices the frustrations, despair, and hopes of the common people amid corruption, poverty, and injustice. Artykbayev contrasts the fairness and stability of the former socialist system with the failures of capitalist reforms, expressing criticism of the ruling elite and solidarity with the oppressed. Rich in poetic imagery and civic engagement, the poem invites deep reflection on justice, governance, and the role of true poetry in society.

Негизги сөздөр: поэма; теңир; эгемен; поэзия; коом; көркөм кат.

Ключевые слова: поэма; Тенгри; независимость; поэзия; общество; художественное письмо.

Keywords: poem; Tengri; independent; poetry; society; artistic letter.

Жыйырманчы кылымдын аягындагы кыргыз поэзиясы жөнүндө, анын ичинде заман темасынын көркөм чагылдырылышы жөнүндө кеп козгогондо белгилүү акын Качкынбай

Артыкбаевдин поэтикалык изденүүлөрүн аттап кетүү мүмкүн эмес. Анткени президент А.Акаев башкарган замандан баштап кыргыз элинин турмуш чындыгын ар тараптан туура

жана кеңири чагылдырып, элдин чыныгы атуулу катары бардык оорчулукту жүрөгүнөн өткөрүп, чындыкты эч коркпой-үркпөй, тайманбай берүү жагынан К.Артыкбаевдин поэзиясы алдыңкы катарда турат.

Чындыгында акын алгачкы жыйнагынан баштап эле акындык өзгөчөлүгү байкалгандыгын өз учурунда эле кыргыз элинин сүйүктүү акыны Б.Сарногоев минтип жазган: “Негизги айтайын деген ой-пикирим акындын «Байчечекей» аттуу жыйнагы жөнүндө болмокчу. Жыйнакты адеп ачып окуганда эле көп ырларынын ойлуулугуна ыраазы болосуң. Акын ар бир ырында жаңы ой, жаңы табылга табууга аракеттенет. Артыкбаевдин дагы бир бөтөнчөлүгү – сөзгө сараң. Ырларында орчундуу ойлорду чакан ыр саптарына батыра билгендиги байкалып турат” [1, 220-б]. Мындай өзгөчөлүктү 2004-жылы К. Артыкбаевдин «Дил сыры» аттуу ыр китебине киргизилген буга чейинки жыйнактарындагы чыгармалары менен таанышып чыккандан кийин ачык көрүнөт. Акындын буга чейин “Байчечекей” (1964), “Тоолор менен сырдашуу”(1964), “Жаркын өмүр”(1975), “Жолдор жана тагдырлар” (1981), “Таазим”(1987), “Замана”(1994), “Теңирге ачык кат”, “Дил сыры” (2004) сыяктуу ырлар жыйнактары жарык көргөн. Ал эми биз бул макалада акындын «Теңирге ачык кат» чыгармасына гана токтолмокчубуз. Анткени, акын дал ушул чыгармасы менен эгемен мезгилиндеги эл тагдырындагы чоң өзгөрүүлөрдү чыныгы элдин акыны катары таасын тарта алды. К. Артыкбаев Акаевдин заманын теңсиздик заман деп эсептейт. Эмне үчүн? Автор бул эң башкы суроого турмуш чындыгын туура чагылдырган ойчул, көркөм поэзиясы аркылуу жооп берүүгө аракет кылган жана бул жагынан алгылыктуу ийгиликтерге жетишкен. Акын жалтанбай чындыкты бетке айтуу менен коомдук турмуштун туура эмес багытка өтүп, элдик мүдөөнү эмес, бир ууч байлардын, бийликтегилердин мүдөөсүн көздөп, ал эми карапайым адамдардын жакыр турмушта кыйналып жашап жатышкандыктарынын себебин ачык көрсөтүп, коомдук түзүлүштүн өзүн оңдомоюн адилет жашоо болбостугун, теңсиздик, адамды эзүү улана бере тургандыгын аң-сезимге уютка айта алгандыгы ачык байкалып турат.

Булар жөнүндө терең тынчсызданган акын бүгүнкү турмушту «Теңирге ачык кат» поэмасында конкреттүү окуяларды сүрөттөө менен абдан таасын элестеткен. Теңсиздик замандагы элдин жалпылаштырган образын

түзүүгө жетишкен поэманы кунт коюп окуган адам элдин турмушунун кантип начарлаганын, ага нааразы болгон элдин ички аң-сезиминин кантип уюшкандык деңгээлге жеткенин, бийликтегилердин (өзгөчө президенттин) калк ишениминен кантип кете баштаганын, парламентке кысым жасалып, туура эмес чечимдердин кабыл алынып кеткенин (Үзөңгү-Кууш, Аксы окуялары, пенсияларды чектөө, Конституцияны бузуу ж.б. маселелер боюнча), элдик депутаттардын арасынан чыккан чыныгы патриот адамдардын бийликке каршы келишпес күрөшкө чыгып, жабыр тартканын, кыскасы, бийликке каршы жалпы элдик кыймылдын кантип көбөйүп, кантип уюшуп эң жогорку курч деңгээлге жете баштаганын даана сезе алат. Тагыраак айтканда, элдин образы бул поэмада чоң реалисттик сүрөттөө менен даана элестетилген.

Бул жөнүндө көрүнүктүү сынчы Санарбек Карымшаков: “К. Артыкбаев традициялуу ыр формасы менен каламдаштары тарабынан мурдатан жазылып келаткан темаларга көп кайрылат. Кандайдыр бир жок жерден оттук чыгып, “жаңылык” издеп, курулай амбицияга берилбейт. Өзүн-өзү алдап, ой ичинен ой чыгарбайт. Ошол салттуу ыр формасы менен салттуу темалар турмуштун өзү сыяктуу эле түгөнбөстөн уланып, мезгил агымы менен жаңыланып турарын тарыхый историзм принциби боюнча туура аңдап, акын катары таянычын бар чындыктан издейт” [2, 66-6] – деп так аныктама берген. Бул даана берилген баанын чындыгын бир жарым миң саптан ашуун көлөмдөгү поэма «Теңирге ачык кат» деп аталганына жараша кат формасында жазылып, төрт ачык катты камтыйт. Биринчи каты 1996-жылы жазылып, 1998-жылы «Республика» гезитине жарыяланган. Экинчи каты 1997-жылы, үчүнчү каты 1998-жылы, ал эми төртүнчү каты 2002-жылы жазылган. Эмне үчүн автор «Теңирге кат жазуу» зарылдыгын көркөм чыгарманын өзөгү катары пайдаланып отурат. Биздин оюбузча, анын себеби мындай: теңдикти, тоочулукту камсыз кылып, ага кам көрүп, кантип оокат кылам деген сар-санаадан куткарып, бейкут жашоону, элдин социалисттик коомду «жерип» капиталисттик коомго зордоп өткөргөндүгү элдин мүнкүрөп, жакырчылыкка чөгүп, бийликтегилердин, байлардын адилетсиз, эки жүздүү мамилесинен эси ооп, анан башында кыйнаган арыз-мунун айтайын десе мурдагыдай аларды укчу бийлик жоктугунан айланы кетип, түз эле Теңирге кайрылууга мажбур болуп отурушат.

Экинчиден, Теңирге ачык кат жазуу чындыкты туура чагылдырууга ыңгайлуу жагдайды түзгөн шарттуу көркөм ыкма экендигин да баамдасак болот. Эмне үчүн Теңирге кайрылуу керек эле. Анткени ал – адамзат жамаатындагы түшүнүк боюнча адилеттикти, калыстыкты, теңдикти, боорукерликти, ыймандуулукту эш тутуп, ар кандай арам, жаман көрүнүштөргө каршы турган бирден-бир жалгыз улуу күч. Демек, ишене турган Москва жок болгондон кийин, акыйкаттын туусу болгон Теңирге кайрылуу бардык жагынан алымдуу, логикалуу аракет болмок жана теңсиздик замандын быкыйларын Теңир гана туура таразалап көрүп, кыйналган пенделерине бардык жагынан көмөк көрсөтө алат деген жакшы үмүттү жаратмак. Поэманын бүткүл мазмуну жана идеялык багыты да ушул улуу үмүттү аздектөөнүн чегинде жаралып, чындыкты туура сүрөттөөнүн эң керектүү бирден бир жолу катары кабыл алынат.

Биринчи катта негизинен, теңсиздик коомдун карапайым калың элди тебелеген зордук-зомбулуктары, адамды кемсинткен жорук-жосундары, жакырчылыктын жанга баткан запкылары ачык, даана сүрөттөлүп, анан ал өткөн социалисттик коомдун адамдарга кам көрүп, турмуш-тирчилигин татынакай деңгээлге жеткирип берген жетишкендиктерине салыштырлат да, бул жагынан Теңирдин калыстык кылбай жатканы эскерилет. Андан бул кемчиликти түзөтүүнү сурагандыгы эскерилет. Экинчи катта биринчи каттагы эле мазмун андан ары чындыктын ар түрдүү жактары менен толукталып, тереңдетилип, биринчи катта айтылган кемчиликтерди оңдоо, өтүнүчтөрдү аткаруу жагына теңирдин көңүл бурбай жаткандыгы маалымдалат. Анан бул катта автор маанилүү бир деталды баса белгилеп, ага өзгөчө көңүл бурууга бизди мажбурлайт. Кечээ эле 30–40-жылдары катуу жолдош болуп, чайларын бирге ичип сыйлашып жүргөн, адамдардын теңдикте жашоосун жактап сүйлөп, кызыл кулактыкка каршы турган досунун акыркы учурларда таптакыр башкача адам боло баштаганын, мурдагы түшүнүктөрүн жеңип, эми ага каршы сүйлөп, а түгүл Акаевдин заманы кут болсун деп каалаганын көрүп, таң калганын жашырбай баяндайт автор. Көрсө:

Бир «камоктү» алыптыр,
Товар сатып калыптыр.
Үшүп-шишип турганы,
Ага майдай жагыптыр.

Достук оозу жабылып,
Бай тарапка жагынып.
дудук болуп калыптыр,
Тилге кулпу салынып. [3, 100-б.]

Поэманын үчүнчү каты «Пенсионерлердин ыйы» деп аталат. Мында пенсиядагы адамдардын оор турмушу, пенсиянын аздыгы, анын нанга, сүткө жетпей жатышы, ага кошумча убагында берилбей калышы сыяктуу кыйын-кыстоо ахыбалдары даана сүрөттөлүп, мунун акыры пенсиядагылардын уюшуп, биримдешип, көчө бойлоп жүрүшкө чыгышып, Ак үйдөгү өкмөткө келип, пенсияны көбөйтүүнү, убагында берүүнү талам кылган пикетке өсүп жетилгендиги чагылдырылган. Өкмөт убадасына турбаган соң, кайра-кайра пикетке чыгышып, убара болушканы элестүү берилген. Баарынан да бир пенсионер аялдын кейиштүү тагдыры тууралуу сүрөттөлөрдү окуганда, андай тагдырды дээрлик бардык пенсионерлердин башынан өтүп жатканын көзгө элестетип, зээниң кейибей койбойт. Жалгыз бой келин төлөмөр квартирада туруп, соода-сатык жасап жүрүп, анан эле бир күнү дайынсыз жоголуп кетет. Ал келинден дайыма карыз акча алып, эң жакын жакшы мамиледе жүргөн коңшу пенсионер аял муну көрүп, кыжалаат болуп, сар санаа чегип жүрөт. Ошентип жүргөндө, бир күнү келинден кат келет. Көрсө, ал соода-сатык иштери менен Россиянын Магнитогорск шаарына барып, ошол жакта жашап, а түгүл күйөөгө тийип алган экен. Катында пенсионер кошунасына мурда ал билбеген кабарды айтып өтүнүч кылыптыр. Келин мурда эле эч кимге билгизбей жалгыз баласын балдар үйүнө өткөрүп койгон экен. Ошону кошунасына кабарлап, баламдын абалын кат аркылуу билдирип турсаңыз деп өтүнүч кылыптыр. Пенсионер ал келиндин абалын билип, оокат кылуунун айынан баласын балдар үйүнө өткөзгөнүнө зээни кейип, баарынан да карыз акча алып турган жакшы кошуна келинден айрылганына бушайман болуп, эми кантип оокат кылам деп сары убайымга чалдыгат.

Поэманын төртүнчү катында өзүбүз күбө болгон конкреттүү окуяларды, революциячыл сезимдерди козгогон кээ бир патриот инсандарды сүрөттөө орун алган. Жайсаңбаевдин 18 миллион долларды жеп, качып кеткендиги аны жалгыз ал жебей, чоңдордун кошо жегени, ошондой эле ажонун күйөө баласынын Манас аэропортундагы Америкалык согуштук база менен

байланышып байып жаткандыгын ажонун өзү сыймыктануу менен билдиргендиги, ошентип бул өңдүү, ондогон, жүздөгөн фактылардагы мыйзамсыздык жосундардын айынан өлкөбүздүн элин жакырчылык, кымбатчылык басып кыйнап жаткандыгы, бул иште да Теңирдин калыстык кылбай, аларга жан тарткансып тургандыгы катта Теңирдин өзүнө тике айтылат. Өзгөчө Үзөңгү-Куушту эч олуттуу негизи жок туруп, Кытай Республикасына кармата берүү окуясынын элди аябай нааразы кылып, айрым патриот депутаттардын катуу каршылык көрсөтүүлөрүн пайда кылгандыгы, бул багытта депутат Азимбек Бекназаровдун катуу айырмалангандыгы сүрөттөлөт. Андан ары поэмада Бекназаровду ажонун камаганы, ага нааразы болуп Аксыдагы шайлоочулардын калың элдин жапырт уюшуп, нааразычылык билдиргени, тынч турган элге милициянын ок атып беш адамдын жазыксыз курман болгону элдин нааразычылыгынын ого бетер күчөп премьер-министр баш болуп айрым өкмөт мүчөлөрүнүн кызматтан кетүүгө мажбурланганы, комиссия аксылыктардын талабын туура деп таап, Бекназаровдун камактан бошотулгандыгы, а бирок жазыксыз адамдарды аткандардын (аттыргандардын) эч жазыксыз кала бергендиги мунун өзү акыйкатсыздыктын эң жогорку үлгүсү катары бүткүл республика элин катуу кыжырлантканы элестүү, таамай баяндалган.

Бир сөз менен айтканда, республикада революция болуучу кырдаалдын улам жетилип, курчуп, бышып келатышы поэманын мазмунунан ачык байкалып турат. А түгүл автор республикада ушундай акыбал түзүлгөнүн Теңирге жазган акыркы катында ачык билдирип, мындай ыппас коомдо жашоого мүмкүн болбой калганын баягы эле, социалисттик коомго катуу өтө зарыл болуп жатканын Теңирге эскертип, колдон келсе ошол коомду элге кайра кайтарып бер деген өтүнүчүн билдирүүгө батынат.

«Теңирге ачык кат» поэмасынын мындай жыйынтыгы ар бир атуулду терең ойлонтууга жарамдуу десек болот. Чынында да, Америка Кошмо Штатынын капиталисттик мамлекеттердин, МВФ, Дүйнөлүк банк, Джодж Сорос ж.б тилин алып, социалисттик коомдун эң сонун, жагымдуу шарттарын пайдаланбай, жерип, рынок реформасын түзүү, капитализмге өткөнүбүздөн кимге пайда болду? Бир ууч байларга, бийликтегилерге гана пайдасы тийди да. Калың элдин

кабыргасын кайыштырган зыянга турду. Муну көрүп, билип, башыбыздан өткөрүп жатабыз.

Мына поэмада көрөгөчтүк менен көрсөтүлгөндөй, революция бышып-жетилип, 2005-жылдын 24-мартында элдик революция жеңип, ажо үй-бүлөсү менен чет мамлекетке качып, калган жан-жөкөрлөрлөрү бүт бийликтен шыпырылып, 10-июлдагы жалпы элдик шайлоодо жаңы президент шайланып, жаңы өкмөт түзүлүп, эми республика кандай багытта өнүгөт болду экен, калктын турмушу оңолобу же жокпу деген суроо күн тартибине эң курч коюлат. Ушундай кырдаалда К.Артыкбаевдин поэмасында козголуп күн тартибине курч коюлган социалисттик коомдун жакшы жактарын турмушубузга киргизүү маселеси болду. Ал үчүн мамлекеттин казынасына акча түшүрө турган стратегиялуу тармактардын (бензин, арак, нан, тамеки, дары-дармек, энергетика, телеком, кыргызалтын, транспорт ж.б. тармактардын) мамлекеттин карамагында болушунан башка жол жок. Бул чыгарма жазылган учурдагы радио, басма сөздөрдөгү маалыматтар боюнча, экономиканын маанилүү стратегия тармактарынын АКШда 25 процентти, Англияда 47 процентти, Францияда 45 процентти мамлекеттин карамагында турат экен. Ал эми Кытай мамлекетинде негизинен жалпы элдик, жалпы мамлекеттик иш жүргүзүп, өкмөткө, өзүнө пайда берген жеке менчиктерге да жол берилип, бир сөз менен айтканда, социализмдин, капитализмдин жакшы жактары айкалыштыра кыйыштырылып, экономикалык жактан өлкөнүн катуу өсүп жатканы белгилүү.

Албетте, бизде мындай жолго өтүү абдан татаал болуп калды. Анткени Акаевдин, Бакиевдин замандарында бардык тармактар бир ууч байлардын, бийликтегилердин колуна өтүп кетип, мамлекеттин казынасына киреше түшүрүүчү стратегиялык экономикалык тармактар жоголуп, алардан түшүүчү кирешелер жеке адамдардын чөнтөгүн толтурууга гана кызмат кылып калган. Ал эми аларды кайра мамлекетке кайтаруу үчүн өтө этият, кылдат, тынч макулдашуучулук саясатты жүргүзүү өтө зарыл. Айтор, эмнеси болсо да, К.Артыкбаев өзүнүн «Теңирге ачык кат» поэмасында көркөм сүрөттөп, курч козгогон учурдун маселелери мына ушундай ой жүргүзүүгө бизди мажбурлайт. Поэманын ийгилиги да, баалуулугу да ушуга түздөн-түз байланыштуу. Революция демекчи, СССР кулап, анын карамагындагы Союздук республикалар өз алдынча мамлекет болдук

деп, алардын бир катарын Америка Кошмо Штаттары менен батыш Европанын мамлекеттери бооруна кыскан болуп, «демократия!» деген алдамчы ураанга азгырып, рынок экономикасы аттуу реформаны жүргүзүү, жалпы менчикти жеке менчикке бийлестип, баш-аламандыкты, ички карама-каршылыкты, тартипсиздикти күчөтүү, анан СССРди, социалисттик коомду, социалисттик идеологияны бир беткей жамандап, акча берип жамандатып, социализмден кырып алар кызылды көрбөй аны мококчо катары көрсөтүп жаткан учурлар күчөп, ошонун илеби дагы уланып келет. "... совет мезгилине кылдай капачылыгы жок акын постсоветтик учурдагы саясаттын туура эмес жактарын, бийликтегилердин адилет-сиздигин, элдин эсебинен жан баккан чиновниктерди көрүп, ошол көрүнүштүн поэзиянын объектиси болуудан калып, поэзия жалаң «жеңил-желпи», «показуха» ырларды жазууга өткөнүнө кейийт, андай чыгармаларды жараткандарды «убактылуу рифмовщик» катары түшүнөт. Акындын поэзияга мындай мамилесин бардык учурда байкоого болот. Кайсы бир акындын чыгармачылыгы тууралуу жазылган илимий ишке баа берүүдө болсун, ким бирөөнүн ырлары тууралуу кеп болуп калганда болсун, өзгөчө сын көз менен маани берип караар эле". [4, 50-б.]

Мезгил, турмуш бир калыпта турбай тургандыгын, «революция» деген сөздүн да эл үчүн керек болорун кечээки эле Украинадагы, Грузиядагы элдик революциялардын жеңиши эң ачык көрсөтүп, ал эми 24-марттагы, 7-апрелдеги кыргыз «революциясы» муну айдан ачык, алардан да таамай далилдеп салбадыбы! Эске алып, айрыкча баса белгилеп коюучу бир жагдай революциянын эч качан өлбөй тургандыгын акын К.Артыкбаев 1998-жылы жазган «Революция өлдүбү?!» деген ырында эле:

Ооба, чын! Революция алдырды сырын?

(айтат деп отуруп сөздүн чынын.

Мансапкорду өзүндөй ак көрүп,

Байкабай бугуп жаткан ички сырын....)

Бирок ал кеткен жок биротоло жоюлуп,

Ырас денеси гана көмүлдү.

А руху жатса да тонолуп,

Эч өлбөй жашай берет,

келет кайра айланып.

Кырдаал туулганда оңолуп,

Лениндей кеменгерлер чыккан кезде торолуп...[3, 68-б.]

деп оптимисттик маанайда терең ишенүү менен ачык, даана эскерткен. Ленинди, революцияны жамандап, алардын күнү бүттү деп какшап, сайрап турган кырдаалда акындын минтип айтышы, албетте, анын коомдук формациялардын өнүгүү мыйзам ченемдерин мыкты билгендигинен улам болуп отурат. К.Артыкбаевдин дагы бир (1998-жылы «Республика» гезитинин 20–26-октябрдагы санына жарыяланган) ыр-маектерин («Керекпи Ленин адамга», экинчи маеги – «Кыргызда Лениндин барбы баркы?») эске ала кетели. Биринчи ыр-маектин жыйынтыктоочу акыркы куплетинде эле тарыхый чындыкты таамай айткан терең ой камтылып жатат.

Бири – бай, бири – кедей болгон жерде эч качан теңчилдиктин, чыныгы демократиянын болушу мүмкүн эмес. Ленин ошол үчүн социалисттик коомдун башкы артыкчылыгы жалпы элдик, мамлекеттик менчиктин өкүм сүрүшүндө деп эсептеген. Албетте, бул принциптин байларга жакпай тургандыгы, ошон үчүн алардын оозунан «теңдик» болсун деген сөздүн эч качан айтылбашы, анын ордуна «теңчилик болсун» дегенди талап кылган Ленинди жамандоого, жек көрсөтүүгө аракеттерин талашсыз чындык деп сүрөттөйт.

Экинчи маекте автор кыргыз эли Ленинди эч качан унутпай тургандыгын, бир гана тарыхый мисалды келтирүү менен баса көрсөтөт. Октябрь, улуу Ленин болбогондо Үркүндөн кийин кыргыз жок болуп калмак (ушуну унуткандар анык айбан! Андайлар ар ыпылас ишке бармак), болсо да, Лениндин миң катасы, бир гана ушул улуу чындык үчүн, баарысын эстүү кыргыз кечип салмай. Автордун бул таамай айткан терең ою, акындык аппак позициясы, Ленинди дүйнө боюнча туш-туштан жамандап жатканда айтылып, анын басма сөзгө жарыяланышы ал кездеги көркөм адабиятта сейрек кездешүүчү эрдик болчу. Адилеттик үчүн жанын аябай күрөшкөн чынчыл поэзиядан гана мына ушундай толкунга көкүрөгүн тоскон аракетти көрүүгө болот. Ушундан улам поэзиянын коомдогу ролу кандай, чыныгы поэзиянын мазмуну кандай болот деген маселенин тегерегинде ой жүгүртүп көрөлү. Ооба, биз поэтикалык чыгармалардын түбөлүктүү деп аталган өмүр, өлүм, турмуш, жашоо, тирүүлүк, адилеттик, арамдык, чынчылдык, боорукердик, ыймандуулук, сүйүү, достук жана башка темаларга байланыштуу жакшы жазылгандарын аздектеп, чыныгы поэзия деп

мүнөздөп келебиз. Ал эми коомдук турмуштун чындыгын чагылдырган ырларды саясатка байланыштуу жаралган деп, аларды экинчи сорттогу, же күнүмдүк гана жашоосу бар чыгармалар катары мүнөздөгөн учурларыбыз көп кездешет. Мындай пикирлердин бир беткей экендигин К. Артыкбаев сыяктуу акындардын сөз болгон ырлары далилдеп турат десек, аша чапкандык болбойт.

Колдонулган адабияттар

1. Сарногоев Б. К. Артыкбаевдин жыйнакка топтогон ырлары жана поэмалар жөнүндө пикирим. – Китепте: К. Артыкбаев жөнүндө эскерүүлөр. – Бишкек, 2011, 220-б.
2. Карымшаков С. Качкынбай Артыкбаевдин илимий-сынчылык ишмердиги: монография. – Бишкек, 2001, 66-б.
3. Артыкбаев К. Теңирге ачык кат. – Бишкек, 2000, 89-б.
4. Эгембердиева А. Мазмунга бай поэзия. Жылдар үнү. – Бишкек, 2006.

Рецензент: филол.и.к., доцент Медетов А.С.